

Вербовська Л. С.

Економічна безпека прикордонних територій, головна складова інвестиційної привабливості транскордонної співпраці

В статті висвітлено основні підходи щодо економічної безпеки на прикордонних територіях, як головної складової інвестиційної привабливості в рамках транскордонного співробітництва. Для економічної безпеки прикордонних територій необхідно використати міжнародний досвід, створити відповідні умови для забезпечення в цілому.

Ключові слова: *прикордонні території, економічна безпека, транскордонне співробітництво, єврорегіон, інвестиції, стратегії.*

Актуальність дослідження. Тлумачення терміну „безпека” у світовій науковій літературі є практично канонізованим. З лінгвістичної точки зору безпека – це відсутність небезпеки, збереження, надійність, саме так визначає В. Даль у „Словаре руського язика”, а, С. Ожегов пропонує подібне визначення: «Безпека – стан, при якому відсутня загроза кому-, чому-небудь» [8]. Отже, безпека досягається через здійснення низки заходів.

Транскордонне співробітництво є надзвичайно важливим і має стратегічне значення не тільки для забезпечення економічного піднесення, а також національної економічної безпеки. У контексті забезпечення економічної безпеки транскордонне співробітництво набуває специфічного значення. Згідно із дослідженнями, економічна безпека впливає на інтенсивність ділових відносин по обидва боки кордону.

Для забезпечення економічної безпеки прикордонних територій необхідно створювати і розвивати регіональні інвестиційні, інноваційні та промоційні продукти, які б зацікавили інвестора. Експерти з LINK USAID [6; 8] рекомендують зробити такі кроки місцевим органам влади прикордонних і транскордонних територій: сформувати перелік відповідних земельних ділянок, паспорт території, інвестиційний паспорт, підготовлені дозвільні процедури, КУЛ - центр по роботі з інвестором. Адже, відомо, що нова архітектура світової безпеки, це, процеси глобалізації, регіоналізації, а також змішані форми їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відокремлюючи основні напрями співробітництва дослідники Н. Мікула [16], Т. Гончарук, Є. Сич, О. Гонта, О. Редько [20], приділяють особливу увагу аналізу сукупності факторів прикордонної співпраці (геополітичний, транспортно-географічний, економічний, екологічний, соціально-демографічний і інформаційний фактори). А. Бісн Белі [1], Є. Сич, О. Гонта, Ю. Кутах, М. Османов, В. Будкін [3], З. Петренко [19] висвітлюють торгово-економічний напрямок прикордонного співробітництва пов'язуючи розвиток економічного співробітництва з процесами інтеграції як прикордонних регіонів, А. Кирюхіна, А. Бояр [2], О. Відоменко [6], а Н. Тимошенко загальні тенденції та особливості екологічного співробітництва прикордонних областей, питання регіонального розвитку досліджувалися в працях В. Борщевського [21], Г. Васильченко [4; 5], З. Герасимчук, М. Долішнього, О. Лютак [13].

Ціль статті полягає в обґрунтуванні основних елементів економічної безпеки задля формування стратегічних переваг прикордонних територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що прикордонне співробітництво спрямоване на подолання негативних аспектів існування кордонів та наслідків, які виникли на територіях через їх розміщення. В роботі С. Науменка [18] вироблено низку заходів, щодо забезпечення економічної безпеки на кордонах, де має відбутися процес узгодження інтересів та договірних відносин у прикордонних регіонах з метою пошуку рішень для спільних та ідентичних проблем. Відповідно до національної політики України розроблено концепцію державної регіональної політики, яка була прийнята 25 травня 2001 р. [12]. В даній концепції визначено основні складові економічної безпеки регіону: економічна самостійність, стабільність регіональної економіки та здатність до розвитку й прогресу.

Відповідно до концепції регіональної політики, визначено основні складові системи економічної безпеки регіону [10]:

1. Регіональні інтереси.
2. Виявлення загроз економічної безпеки регіону.
3. Оцінка загроз по різних критеріям і показникам.
4. Визначення критичних значень показників та порівняння з фактичними даними.
5. Формування економічної політики регіону та вироблення ефективних механізмів по відверненню цих загроз.
6. Цілеспрямоване організоване забезпечення захисту економічної безпеки регіону.

Розглянемо більш ширше дане питання, адже інтенсивність співробітництва в рамках різних об'єднань може мати негативний вплив на

стан економічної безпеки прикордонного територій. Характер цього впливу залежить від функціональних зв'язків між індикаторами економічної безпеки і рівнем розвитку транскордонного співробітництва, а також від економічної політики в межах прикордоння. Не секрет, що за наявності численних загроз потенційні партнери та інвестори не бажають співпрацювати з фізичними, юридичними особами депресивних територій, через боязнь піддати власний бізнес великим ризикам, а, високий рівень економічної безпеки навпаки сприяє налагодженню зовнішньоекономічних ділових контактів.

Прикордонні території є інвестиційно-привабливими. Тому в рамках програм та проектів, що фінансуються Європейським Союзом та Європейською Комісією, серед яких є Вишеградська група (Вишеградська четвірка), Східне партнерство, Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ GmbH), Європейський інструмент сусідства і партнерства (ENPI), Європейська Комісія підготувала Стратегії з транскордонного співробітництва на 2007-2013 роки, Регламент і правила впровадження для ENPI, спільні програми сусідства "Україна-Польща-Білорусь", "Україна-Угорщина-Словаччина" та "Україна-Румунія-Молдова" через які необхідно розробити та сформувавши різного роду програми та плани у напрямку економічної безпеки та розвитку твердої інфраструктури. Згідно, із рамковою програмою, європейський союз є одним з основних суб'єктів надання допомоги Україні. протягом 1991- 2006 років європейське співтовариство надало Україні допомогу у розмірі 2,4 млрд. євро. починаючи з 2007 року, фінансування України для реалізації європейської політики сусідства надається в рамках нового інструменту фінансування - інструменту європейського сусідства і партнерства (ієсп). з огляду на зміст, розмір фінансування та процедури ієсп для державних органів різного рівня, громадських організацій, наукових інституцій та інших зацікавлених осіб з'являється багато нових перспектив, пов'язаних з можливістю брати участь у різних програмах ієсп (національних, регіональних, тематичних, транскордонних). разом із коштами політичної ініціативи єс «східне партнерство» упродовж 2007–2013 рр. загальна допомога євросоюзу країнам-сусідам перевищить 12 млрд. євро. Програма сусідства 2004–2006 рр. – „Угорщина–Словаччина–Україна” фінансувалася з двох джерел – із фондів EFRR і TACIS, тому що до неї залучалася і Україна, яка не є членом ЄС. Фонд для Словаччини і Угорщини складав 31,7 млн. євро, з чого Словаччина отримала 12,6 млн. євро. Україна з фонду TACIS отримала 4,54 млн. євро. У рамках реалізації Програми сусідства „Україна–Румунія–Молдова” впродовж 2004–2006 рр. було передбачено фінансування 6,5 млн. євро для українських

проектів і 38,284 млн. євро – для румунських. Недоліками програм сусідства ЄС періоду 2004–2006 рр. були не лише недостатньо продумані організаційні моменти, але і фактична заборона загальноєвропейських структур використовувати виділені на реалізацію проектів кошти з інвестиційною метою. [14]

Згідно із досліджень, проведених Національним інститутом стратегічних досліджень, Україна перебуває на стадії трансформації, а тому потрапляє до зони підвищеного ризику з погляду дії «м'яких» загроз, притаманних глобальному середовищу безпеки [17]. Досліджуючи різні типи загроз, учені із НІСД, виокремили особливі типи загроз, до яких віднесли політичні, економічні, військово-політичні загрози національним інтересам і безпеці України, які, будучи за формою прояву внутрішніми, за джерелами виникнення є зовнішніми. До них можна віднести кризи у постачанні і транзиту енергоносіїв, зовнішню підтримку внутрішньої нестабільності та сепаратизму, діяльність міжнародного криміналу, терористичних організацій на території України та інші. Слід зазначити, що відсутність чіткої межі між внутрішніми та зовнішніми загрозами є однією з суттєвих ознак сучасного безпекового середовища.

Тому, в рамках виконання програм та проектів необхідно формувати портфель стратегічних інструментів з економічної безпеки прикордонних територій. До портфеля стратегічних інструментів необхідно, віднести: налагоджене інформаційно-комунікативне середовище, позитивно налаштовану громаду прикордонних територій, створення певного іміджу позиювання даних прикордонних територій, дотримання міжнародних інфраструктурних стандартів, сформувати пакет інвестиційних переваг для інвесторів, а саме, надавати інформаційну підтримку, захищати їхні права, лобіювати інтереси тощо [4; 5; 18].

Серед головних елементів економічної безпеки мають бути розроблені та впроваджені наступні стратегії та концепції:

- стратегія розвитку трансграничного співробітництва,
- енергетична стратегія,
- концепція соціально-економічного та інноваційного розвитку трансграничного регіону, яка мала б враховувати сильні і слабкі сторони трансграничного регіону та принципові стратегії розвитку суміжних регіонів сусідньої держави.

Крім того, до підвищення реалізації основних інвестиційно - стратегічних напрямків необхідно віднести:

- розвиток трансграничної та комунікаційної інфраструктури;
- розвиток соціально-економічної, науково-інноваційної кооперації та інфраструктури оточення бізнесу;

-
- підвищення рівня конкурентоздатності продукції та послуг;
  - реалізацію природоохоронних програм;
  - програм транскордонного співробітництва, особливо парасолькових проектів;
  - просторовий розвиток;
  - комунальний та регіональний розвиток;
  - розвиток співробітництва у сфері освіти та культури; охорони здоров'я;
  - розвиток туризму та рекреації; впровадження євроінтеграційної ідеї;
  - покращення інформаційно-консультаційного забезпечення розвитку транскордонної співпраці;
  - покращення активності людського та інтелектуального капіталів;
  - зручність транспортних шляхів, а саме, величезний пан-європейський ринок;
  - сформовані транснаціональні коридори.

Даний перелік стратегічних пріоритетів економічної безпеки не є вичерпним, але, дозволить даним територіям бути активними гравцями у конкурентному середовищі за інвестиції на міжнародному ринку.

Основну роль у формуванні економічної безпеки та портфеля стратегічних переваг покласти на об'єднання Карпатський євротериторію. Даний орган має виконувати функцію Головного Центру (КУЛ-центр) у розробці інвестиційно-просторової карти регіону, стратегій розвитку та промоцій прикордонних територій, що дасть можливість забезпечувати залучення інвестицій, сприятиме створенню нових робочих місць та покращенню добробуту громади [9; 16;15; 21].

Для забезпечення економічної безпеки прикордонних територій, необхідно впровадити наступні основні інструменти:

- удосконалення нормативно - правового забезпечення;
- усунення політичних та адміністративних бар'єрів;
- створення господарської, соціальної та культурної інфраструктури з формуванням спільних органів, господарюючих суб'єктів, асоціацій, бізнес-інкубаторів, інноваційно-інвестиційних фондів;
- розробка та прийняття Стратегії забезпечення економічної безпеки прикордонних територій, тощо.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, слід відзначити, від впровадження запропонованих інструментів має бути ефект і результат. Для досягнення ефекту і результату необхідно сформувати портфель інструментів з економічної безпеки прикордонних територій, а саме: удосконалення нормативно-правового забезпечення; усунення політичних та адміністративних бар'єрів; створення господарської, соціальної та культурної інфраструктури з формуванням спільних органів, господарюючих суб'єктів,

кластерних об'єднань; розробка та прийняття Стратегії розвитку прикордонних територій, тощо.

Отже, може із впевненістю сказати, що рівень національної безпеки залежить від збалансованого розвитку поєднання інтересів економічної безпеки держави та економічної безпеки прикордонних територій. Дане питання є надзвичайно складним і важливим та потребує подальшого опрацювання.

Список використаних джерел:

1. Белі Б. Розвиток прикордонного співробітництва східних регіонів України як напрям реалізації її зовнішньоекономічної політики // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: Проблеми європейської інтеграції і трансграничної співпраці. – Вип. 29. – Луцьк, 2001. – Т.1. – С.222 – 224.

2. Бояр А.О. Проблеми перспективи природоохоронної діяльності у прикордонному регіоні // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: Проблеми європейської інтеграції і трансграничної співпраці. Вип. 29. – Луцьк, 2001. – Т.1. – С. 449 – 452.

3. Будкін В.С. Прикордонне співробітництво в системі адаптації Україні до європейського простору // Проблеми прикордонних територій України. – К., 1993. – С.169 – 179.

4. Васильченко Г.В. Місцевий економічний розвиток та прямі іноземні інвестиції // Галицький економічний вісник. Тернопіль. – №1 (22). – 2009. – С. 40 - 47.

5. Васильченко Г.В. Проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в Україні. Матеріали МНПК «Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інновативно-інноваційного розвитку в Україні» НАНУ, Рада по вивченню продуктивних сил України, Київ, 23-24 жовтня. – 2008. – Ч.2. – С.213-218.

6. Відоменко О.І. Економічно-екологічні аспекти техногенно-природної безпеки прикордонних регіонів: Дис. к.е.н. – Л., 2002. – 176 с.

7. Вісник USAID ЛІНК. Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність/березень-квітень 2012 / Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.linc.com.ua/documents/storage/LINC_Newsletter_14_Mar-Apr-2012_UKR.pdf

8. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Засади національної безпеки України: Підручник. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 272 с.

9. Галюк І.Б. Перспективи формування регіональних інноваційних стратегій. // Галюк І.Б. Вербовська Л.С./ Актуальні проблеми розвитку

економіки регіону: Науковий збірник. Вип. V / За ред. І.Г. Ткачук. – Т.1.- Івано-Франківськ, 2009. – 390 с.

10. Економічна безпека регіону у контексті транскордонного співробітництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_32/statti/2_5.htm

11. Інструментарій місцевого економічного розвитку [Початок роботи: підготовка та планування місцевого економічного розвитку]. – К.: 2006. – 144 с.

12. Концепція державної регіональної політики, затверджена Указом Президента України від 25.05.2001 №341/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>

13. Лютак О. М. Регіональна політика транскордонного співробітництва в умовах реалізації євроінтеграційного курсу України : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / О. М. Лютак. – Луцьк, 2008. – 24 с.

14. Міжрегіональна Асоціація «Карпатський єврорегіон» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euroregionkarpaty.com.ua/karpaty/2010-03-20-22-56-53/2010-03-21-01-00-05.html>

15. Механізми та інструменти використання переваг інтеррегіонального та транскордонного співробітництва у підвищенні конкурентоспроможності Західних регіонів України/ Електронний ресурс. Режим доступу: http://lv.niss.gov.ua/content/articles/files/Zbirnik_-294a9.pdf

16. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: [монографія] / Н. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.

17. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_table/0626ks_dop.pdf

18. Науменко С. В. Розвиток транскордонного співробітництва в системі забезпечення економічної безпеки України. 21.04.01 – економічна безпека держави. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, Київ – 2007, ст. 21

19. Петренко З.О. Прикордонні регіони як нова форма міжнародної інтеграції // Економіка України. – 1999. – №12. – С. 44 – 51.

20. Редько О., Гонта О. Соціальні взаємодії прикордонних регіонів в умовах геополітичної трансформації // Сіверянський літопис. – 2000. – № 2. – С.110 – 111.

21. Трансграничне співробітництво – стратегічний ресурс розвитку прикордонних територій України / за заг. ред. канд. екон. наук В. Борщевського. – Львів : Інститут міжнародних економічних досліджень. [Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові], 2008. – 180 с.

Вербовская Л.С.

**Экономическая безопасность приграничных территорий,
главная составляющая инвестиционной
привлекательности трансграничного сотрудничества**

В статье отражены основные подходы к экономической безопасности на приграничных территориях, как главной составляющей инвестиционной привлекательности в рамках трансграничного сотрудничества. Для экономической безопасности приграничных территорий необходимо использовать международный опыт, создать подходящие условия для обеспечения в целом.

Ключевые слова: пограничные территории, экономическая безопасность, трансграничное сотрудничество, еврорегион, инвестиции, стратегии.

Verbovska L.S.

**The economic security of border areas, the main component of
the investment attractiveness of cross-border cooperation**

The paper highlights the main approaches to economic security in the border areas as the main component of the investment attractiveness within the CBC. For economic security of border areas to use international experience to create appropriate for the whole.

Keywords: borderlands, economic security, cross-border cooperation, the Euroregion, investment strategy.